

STILISTICA NUMELUI ȘI A NUMIRII. UN PUNCT DE VEDERE

GEORGETA CORNIȚĂ
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca,
Centrul Universitar Nord Baia Mare, România

Stylistics of name and naming. A point of view

Abstract: This paper aims to present a point of view on the possibility of stylistic interpretation of the contextual value of proper names and the importance it can be given within the framework of a people's cultural strategy. The starting point of the paper is built on the idea that a proper name in use (determined contextually) acts like any other sign of communication, displaying a stylistic function that governs the specific action of Jakobson's functions.

Keywords: onomastics, stylistics, pragmatics, proprial lemma, proper name.

Lucrarea de față urmărește să prezinte un punct de vedere privind posibilitatea interpretării stilistice a valorii contextuale a numelui propriu de persoană, pornind de la ideea că, în ciuda frecvenței și a interpretării sale doar ca semn denotativ, acesta deține totuși o mare capacitate de exprimare a unor valori afective și estetice în raport cu persoana numită și cu interlocutorul.

Ipoteza de la care s-a pornit este construită pe ideea că **numele propriu în funcțiune**, determinat contextual, îndeplinește, asemenea oricărui semn comunicațional, o funcție stilistică ce guvernează acțiunea specifică a funcțiilor jakobsoniene. Numele de persoană și numele, în general, păstrează una dintre calitățile esențiale ale semnului lingvistic și anume acela de a avea un efect de sens real în mintea interlocutorilor, influențându-le mai mult sau mai puțin comportamentul comunicațional. Totodată, numele propriu se constituie *de facto* ca un nucleu textual cu valențe comunicaționale specifice, derivate din calitatea sa de *denotatum de nivel II*, suprapus peste numele generic, considerat *denotatum I*.

Discuțiile privind valoarea stilistică a numelui propriu de persoane și nu numai s-au purtat îndeosebi în legătură cu personajul literar (vezi, de exemplu, G. Ibrăileanu, cu lucrarea *Numele propriu în opera comică a lui I. L. Caragiale*, 1930, sau cartea Adrianei Istrate, *Numele propriu în textul narativ, aspecte ale onomasticii literare*, 2000), unde numele are, de regulă, funcție de caracterizare.

Deși acest lucru nu se poate susține întotdeauna în ceea ce privește numele propriu folosit în mod curent, trebuie recunoscut totuși că există, la alegerea numelui cel puțin, o intenție de relaționare a numelui cu copilul, cu prezentul și cu viitorul acestuia. De asemenea, pe parcursul vieții, supranumele sau porecele, hipocoristicile sau diminutivele sunt folosite în același mod.

Ca sursă pentru conceptele de bază utilizate (*proprial lemmas* – nume propriu cu valoare de lexem privit paradigmatic, *prototypically names* – nume prototipice, *ad hoc referent* – referent ad-hoc, aici și acum, *proper name* – nume propriu în funcțiune, interpretat sintagmatic, contextual) a fost folosită lucrarea lui Willy Van Langendonck, *Theory and Typology of Proper Names* (2007). Tot lucrarea lui Willy Van Langendonck ne-a oferit clasificarea numelor proprii, în limitele care ne-au interesat.

Pentru aspectele care țin de lingvistică și stilistică ne-am raportat la lucrările lui Roman Jakobson, Eugeniu Coșeriu, Ștefan Munteanu, Ion Coteanu și alții.

Observațiile de natură stilistică au fost realizate asupra numelor din fondul onomastic oferit de comunitatea urbană băimăreană și rurală, din localitățile limitrofe Băii Mari, cunoscute direct. La acestea s-au adăugat analizele efectuale pe datele furnizate de listele de top de pe Internet, cu comentariile aferente, și pe numele vehiculate în spațiul public prin intermediul mass-media. Materialul de studiu s-a constituit din numele proprii de persoane (prenume, nume de familie, supranume, porecle).

Metodele de cercetare utilizate au fost observația directă, analiza semiotică și analiza stilistică.

Așa cum am subliniat dintru început, interesul nostru este unul semiolingvistic prin excelență și stilistic în esență, ideea de la care am pornit fiind aceea că numele propriu ca semn, integrat contextual (lingvistic, comunicațional, cultural și psiho-social), pe lângă funcția de identificare, ca act instituțional și noninstituțional (Moeschler și Reboul 1999: 152), capătă în vorbire și, în general, în comunicare funcții dintre cele mai diverse, cea stilistică fiind una dintre ele¹.

Pentru a demonstra acest lucru a fost necesar să determinăm care este capacitatea numelui propriu de a primi semnificație și sens, în ce condiții și cum se manifestă contextual.

Datele primare au fost oferite de lucrările de onomastică care vorbesc, în general, de caracterul denotativ al numelui propriu, dar Van Langendonck subliniază în mai multe rânduri că numele propriu trebuie privit mai întâi ca o clasă semantică-sintactică (în funcțiune) și numai ulterior ca *proprial lemma*².

Din analiza diferitelor teorii asupra numelui propriu, Van Langendonck ajunge la concluzia că numele proprii pot avea *sensuri categoriale* (de bază), *sensuri asociative* (date rate fie purtătorului, fie formei numelui, în speță cu valoare conotativă), *sensuri emotive* și *sensuri gramaticale* (Van Langendonck 2007: 13–14, 25), fără ca acest lucru să ducă la recunoașterea unor sensuri lexicale propriu-zise, așa cum se întâmplă în cazul apelativelor-substantive comune³.

¹ „For instance, unlike proper names, common nouns need to express oppositions such as singular vs. plural, countable vs. uncountable, or definite vs. indefinite. Proper names are essentially singular, definite and specific, all of them properties that I identified as unmarked features. As a consequence, the larger part of the formal nominal apparatus can be used for pragmatic, stylistic, and sociolinguistic purposes” (Van Langendonck 2007: 30).

² „A distinction will be made between (proprial) lexemes or lemmas in isolation (dictionary entries) and proprial lemmas in their different functions (prototypically as common nouns or other classes)” (Van Langendonck 2007: 13–14).

³ Extensia este caracteristica principală a numelui propriu ca substantiv (în substantivul comun intensia determină extensia). Prin urmare, un substantiv comun se poate referi la orice entitate care are proprietățile necesare, în timp ce un nume propriu se referă ad-hoc, chiar dacă presupuzițiile sunt

Acceptând perspectiva semiotică, se poate determina, pornind de la existența unei referințe *ad-hoc* (Van Langendonck 2007: 6), un efect de sens datorat relației numelui-semn cu referința, într-un context comunicațional dat (situație, domeniu, cadru la Coșeriu 2004). Efectul de sens/ interpretantul (la Peirce) este de cele mai multe ori de factură individual-subiectivă și derivă din relațiile pe care semnul le stabilește nu numai cu referința, dar și cu enunțul ca act ilocuționar și perlocuționar (Austin și Searle) și cu toate celelalte componente ale contextului de comunicare. Față de semnul lingvistic *om* care trimite la o referință bine determinată prin trăsăturile „nume generic pentru ființă umană de sex masculin sau feminin”, numele propriu este un semn care, construit metonimic, cuprinde în sine mai multe straturi semnificative care se actualizează *aici și acum*, în comunicare. Comparativ cu numele propriu, *proprial lemmas* se comportă oarecum ca numele generice, atunci când poartă cu ele mărci de identificare. Vezi *Ion* pentru masculin, *Maria* pentru feminin.

Acest lucru este valabil la nivelul *limbii*, în sens saussurian sau coșerian. Numele propriu a apărut însă dintr-o necesitate funcțională: aceea de a identifica *aici și acum* și de a păstra această identificare (vezi discuțiile privind raportul dintre limbă și vorbire/ discurs la Saussure, Coșeriu etc.). Intrate în limbă, *proprial lemmas* se comportă ca un fond de rezervă, din care sunt selectate la momentul potrivit pentru a fi alocate identificării și, concomitent, pentru a îndeplini funcții lingvistice și psihosociale diverse.

Nu vom discuta prioritar situațiile în care, datorită gradului de generalitate, un nume precum „*Ion*” se comportă ca *proprial lemmas*. Onomasticienii au discutat acest lucru din perspective lexicale și onomastice. În cazul de față interesează *numele propriu/ proper name*, nume care deține un sens contextual interpretabil.

Considerând că alegerea numelui este în cea mai mare parte subiectivă, criteriul afectiv și estetic sunt cele care primează la alegerea numelor de persoane. La întrebările noastre adresate unui număr de 120 de părinți, răspunsul la întrebarea de ce au ales numele acela pentru copilul lor a fost: mi-a plăcut (și cum sună, dar și ce înseamnă) 60%; este numele mamei/ tatălui/ bunicii/ bunicului etc. 20%; alte situații: numele unuia dintre viitorii nași, numele unui prieten, nume istorice, nume de fotbaliști, actori, cântăreți, eroi contemporani, politicieni etc. 20%, Consultarea site-urilor de pe Internet dedicate numelui și numirii ne-a condus spre rezultate foarte apropiate de cele determinate de noi.

Pe de altă parte, din cercetările efectuate s-a putut observa că gradul de cultură și educație poate orienta alegerea și poate asigura decența numelui în raporturile sociale curente.

Un echilibru și o tradiție a *numelor prototipice*, creștine sau profane, se poate constata în majoritatea grupurilor sociale, mai ales la nivelul generațiilor născute înainte de 1989. Libertatea de exprimare, mobilitatea, scăderea gradului de cultură și inversarea valorilor au produs numeroase alunecări, dintre care, așa cum s-a și spus în repetate rânduri, primul rezultat în ceea ce privește acordarea numelor a fost împrumutul de modele străine. Așa că nu sunt puține cazurile în care *Aișa*, *William*, *Escobar* se alătură unor nume de familie românești neaoșe, precum *Ionescu*, *Popescu* etc.

susținute de un nivel de bază. Numele prototip de persoană *Ion* sau *Maria*, ca *lemma proprial*, este atribuit unei persoane *ad-hoc*. Sensul lexical asertiv lipsește în acest caz. Același lucru se întâmplă pentru numele de loc *Londra* dacă se aplică altor orașe. Numele de filme sau cărți au conotații secundare. Componenta semantică este completată de componenta pragmatică și sintactică (Van Langendonck 2007: 90).

Numele propriu de persoane, alcătuit din nume de familie și prenume, are în primul rând funcția de identificare, de întărire a statutului de persoană. Parcursul de la *proprial lemma* la *numele propriu/ proper name* poate fi urmărit cu ușurință într-o schemă în care relația *proprial lemma* cu apelativul bază se construiește direct sau indirect, straturile succesive de sensuri generice sau *categoriale* fiind asimilate tacit și reprezentate în final în *referința ad-hoc* a numelui propriu. Vom urmări astfel numele de persoană în cele două ipostaze, păstrând ca bază apelativul *om* și, ca nivel secundar, apelativele *bărbat* și *femeie*.

Om	sensuri generice „om”, „bărbat”, „femeie”
o Bărbat – <i>Ion, Brad, John, Seb</i>	<i>proprial lemmas</i>
• <i>Popa, Pitt, Smith, Seb</i>	
• <i>Ion Popa</i> , fratele meu; <i>Brad Pitt</i> , actorul, <i>John Smith</i> , politicianul, <i>Seb Seb</i> , șeful de trib nume proprii	
• respect, admirație, neîncredere, interes	
o Femeie – <i>Maria, Mariah, Michelle, Anna</i>	<i>proprial lemmas</i>
• <i>Popa, Carrey, Obama, Papp</i>	
• <i>Maria Popa</i> , sora mea, <i>Mariah Carrey</i> , cântăreața, <i>Michelle Obama</i> , prima doamnă, <i>Anna Papp</i> , campioana nume proprii	
• iubire, admirație, încredere, respect.	

Se constată că, în cazul numelor de persoane, drumul de la general la particular este supus nu doar instanțelor sociale/ instituționale, ci presupune și numeroase completări de natură culturală și socioafectivă sau estetică. Niciodată, în actul comunicațional direct, nu se percepe și nu se interpretează doar semnificația generală sau denotatul. Indiferent de relația pe care o are locutorul cu interlocutorul său, și unul și celălalt vor adăuga informație obiectivă sau subiectivă în legătură cu semnul și referința sa⁴.

Acceptând odată cu Van Langendonck ideea că sensul lexical este compensat de un complex de sensuri precum *sensul categorial*, *sensul asociativ*, *sensul emotiv*, *sensul gramatical*⁵, funcționând toate sau numai unul/ unele, am determinat o schemă semiotică în care semnul, referința și sensul se constituie ca bază a unei funcționări specifice a numelui propriu.

În schema noastră, numele *Ion*, considerat *ad-hoc*, se relaționează, ca semn, cu referința concretă, recunoscută prin sintagma „fratele meu”. Concomitent, *Ion* este recunoscut, conștient sau tacit, ca prototip pentru numele propriu de persoană de genul masculin (om, bărbat), dar posibil și ca *proprial lemma* „Ion” care a permis alegerea. Trimiterea la o entitate unică în raport cu interlocutorii și cu momentul real de comunicare determină în plan semiotic recunoașterea și alocarea sensurilor asociative și emotive. Acordarea numelui poate sau nu să facă parte din construcția sensului asociativ, dar aici conotațiile sunt în mod clar de natură istorică personală: a fost numit astfel printr-o tradiție a acestui nume în neam. Sigur

⁴ Referentul din lumea reală sau posibilă se stabilește la nivelul interlocutorilor care trebuie să facă schimb de informații privind nivelul de bază: *Ion este acest om*, sau strategie ostensivă: *Acesta este Ion* (vezi și Van Langendonck 2007: 91).

⁵ „Proper names do not have asserted lexical meaning but do display presuppositional meanings of several kinds: categorical (basic level), associative senses (introduced either via the name bearer or via the name form), emotive senses and grammatical meanings” (Van Langendonck 2007: 91).

însă numele se leagă, pentru locutor, de interpretarea relației și de caracteristicile referinței. Sensurile asociative și cele emotive se vor repercuta și în plan sintactic, numele fiind folosit nuanțat pentru a comunica atitudini, sentimente sau judecăți. Folosirea diminutivelor sau hipocoristicelor poate să fie un prim efect al unui anume tip de sentiment: *Ionică, Nică, Ionuș, Ionuț, Nuțu, Nușu*. Nu excludem însă posibilitatea ca acestea să-și piardă în timp valoarea afectivă pentru a deveni nume obișnuite.

Dacă pragmatica și semantica dau valori de întrebuințare specifice unui nume propriu, sintaxa poate să pună efectiv în valoare funcția de identificare, la care se adaugă funcțiile limbii, gestionate de funcția stilistică. Să urmărim câteva exemple:

Acesta este *Ion* (nu este *Gheorghe*). – identificare primară – sens categoric;

Ion Popa – identificare secundară – sens asociativ;

Ion este fratele meu. – identificare suplimentară – sens asociativ+emotiv+gramatical

– *Ion-Ioan* – Sfântul Ioan, bunicul – *Ion*, tata – *Ion*: conotații bazate pe istoricul numelui, pornind de la *proprial lemma* – sens asociativ⁶.

– *Lui Ion, noi îi spunem Nușu, de la Ionuș. Ne este foarte drag. Este el cam urâțel, dar este bun, cuminte și harnic.* – nume propriu – sens emotiv + sens asociativ + sens gramatical.

– *Inculpat Popa Ion!* limbaj juridic – nume propriu – sens categoric + sens asociativ (cel care este judecat pentru...) + sens gramatical.

– *Popa Ion!* – limbaj administrativ – nume propriu – sens categoric + sens asociativ (cel de pe listă).

– *Ion seamănă cu personajul din romanul lui Rebreanu: iubește pământul.* – caracterizare indirectă, identificare prin plasare în contextul experienței culturale – sens asociativ.

Contextele lingvistice construite după modele reale reprezintă o primă dovadă că numele propriu preia funcțiile apelativului și se comportă ca atare. Realitatea comunicatională este însă mult mai bogată în oferta de implicări stilistice ale numelui propriu.

Un prim punct de plecare poate fi forma sau semnificantul numelui considerat ca *proprial lemma*. Doar așa se poate explica modul în care se raportează unii dintre părinți la estetica numelui, atunci când trebuie să-l aleagă: să sune frumos, să fie potrivit etc. Eufonia, muzicalitatea, delicatetea, puterea numelui este dată și de combinația sunetelor. Am ales pentru exemplificare două grupuri de nume: primele marcate de sonantele muzicale *m* și *n*, ca și de lichida *l*, celălalt grup marcat de vibranta *r*: *Mihai, Liliana, Lia, Alina, Mihaela, Oliviu* și *Alexandra, Adrian, Cristina, Rodica, Răzvan, Rareș* etc. Deși numele de familie este mai

⁶ „Nu am copii, deși îi aștept de 11 ani cu numele gata pregătite. Dacă este fată: Diana-Maria (Diana – zeița vânătorii din mitologia romană, faimoasă pentru puterea, grația sa athletică și frumusețea ei, și Maria pentru că eu și soțul ne-am căsătorit de Sf. Maria, și e patroana casei). Dacă e băiat: Tudor – din respect pentru tatăl meu care nu mai este și care a fost un om minunat. ...” „Sunt adevărate povești cele cu alegerea numelor propriilor copii. Dacă e să respecti obiceiul, alegi un nume din cele din familia nașilor de botez și mai apoi al doilea cel dorit de părinți. Unii nași sunt înțeleghători, realiști și nu țin cont de asta, lăsând ca opțiunea să fie strict a părinților. Cred că fiecare dintre noi am ales copiilor noștri cele mai frumoase nume, pentru că sunt cei mai frumoși copii. Sunt copiii din dragoste, pentru o viață cu dragoste. Le alegem numele dintr-o listă de opțiuni, care să se potrivească cu cel de familie, să sune bine, să fie poate cel al unui personaj îndrăgît de noi, sau pur și simplu un nume drag inimii noastre. Fetele mele – Laura și Luminița. Frumoase nume, frumoase ... fete, nu???” (<http://www.coffeechat.ro/2012/08/cel-mai-frumos-nume/>).

puțin perceput afectiv, eufonia, efectele sonore pot avea impact psihoestetic și în acest caz asupra grupului social sau interlocutorului în momentul utilizării⁷.

La nivelul conținutului sau al semnificatului, dacă pentru prenumele care fac parte din fondul prototipic de bază (vezi *Ion, Maria*) sunt mai greu de depistat valorile afective (nu întotdeauna etimologia este cunoscută – deci conotațiile istorice pot lipsi sau impactul afectiv-estetic este diminuat de frecvența cu care sunt utilizate), cele care derivă din nume comune pot ajunge la efecte dintre cele mai interesante.

Am ales pentru discuția de față câteva prenume precum: *Cireșel, Rămurel, Crenguța, Mugurel, Floricica, Crin, Viorel, Viorica, Luminița, Fulger*. Din întâmplare, majoritatea sunt diminutive de la apelative. Dacă ne raportăm la sensul categorial al apelativului, transferul funcțional poate păstra conotațiile de bază proiectate la numire: frumos, delicat, blând; rotunjor, roșu în obraz; aparținând unui neam puternic etc. Aceste conotații pozitive sunt însă destul de instabile în evoluția persoanei, datorită îndepărtării fizice și sociale de proiecția inițială. Lucrurile se complică și mai mult în momentul combinării cu numele de familie.

La români, grija pentru această combinaire cu reale efecte stilistice și psihosociale este și nu este prezentă⁸. Dacă urmăm listele statistice ale populației României⁹, vom fi surprinși de varietatea și ineditul numirii.

În cazul contactului doar cu numele unei persoane, complet sau nu, referentul real nu pare a avea importanță în momentul judecării efectului de sens al combinației prenumelui cu numele, fapt ce pare să susțină afirmațiile privind absența sensului lexical și caracterul de *denotatum* al acestora, dar este evident că, de cele mai multe ori, se construiește pe loc un referent imaginar, care preia efectele numirii și combinării¹⁰.

⁷ „Într-adevar, caracterul și personalitatea unui om pot da nuanțe numelui respectiv; dacă aș avea o fetiță mi-ar plăcea să o cheme Maria, dar îmi place mult sonoritatea numelui Irina, iar dacă aș avea un băiat l-aș numi Gabriel sau Radu...”; „Eu am 3 fete. Prima este Irina-Alexandra, a doua Paula-Cristina și a treia este Vanessa-Elena. Mie personal îmi plac. Când le alint sunt Irinuca, Paulica and Veny, când sunt furioasă pe ele devin Irino, Paulo și Vanesso, hahaha. Nu mai locuiesc în țară și aici unde sunt, la început era confuz pentru prietenii lor. Acum s-au obișnuit cu toți prietenii, colegii, vecinii etc. și cred și ei că numele lor sunt frumoase. Ce este important pentru mine este faptul că se potrivesc aceste nume cu personalitatea lor. Nu mi le imaginez cu nume ca: Rashel, Sara, Georgia etc.”; „Cred că un nume poate fi innobilat de cel care îl poartă. O colegă frumoasă și atrăgătoare a mamei mele poartă numele de Rodica iar o colegă foarte frumoasă a mea se numește Florica. Mi se pare că au o notă aspră când sunt pronunțate, dar dacă cunoști persoanele care le poartă începi să le îndrăgești și numele. Cred că pentru un copil e important să nu aibă un nume ridicol, gen Napoleon, poate atrage ironii din partea copiilor. Destinul și caracterul unui om pot sa dea nuanțe unui nume.” (<http://www.coffeechat.ro/2012/08/cel-mai-frumos-nume/>).

⁸ Vezi *Anuarele statistice ale României. Direcția de evidență a populației*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ „Rămâne totuși problema atribuirii unui referent numelor proprii: dacă se acceptă teoria Mill-Kripke, conform căreia numele proprii au un referent fără a avea o semnificație, nu vedem, de fapt, cum poate un interlocutor atribui un referent unui nume propriu care a fost întrebuințat de un locutor. Kripke avansează deci o teză a lanțului causal, pentru a da seamă de asignarea de referenți numelor proprii. După el, există mai întâi un „botez” inițial prin care se atribuie un anumit nume propriu unui obiect dat, identificând astfel acest obiect într-o manieră ostensivă, printr-un gest, spre exemplu, sau într-o manieră descriptivă. Apoi, restul comunității lingvistice poate învăța cum să se servească de numele propriu, înțelegându-se de la sine că un individ care învață numele propriu va

Așa se face că *topul numelor haioase*¹¹ reușește cu ușurință să scoată în evidență greșeli de atribuire a prenumelor în raport cu numele de familie.

Am ales spre exemplificare doar câteva, percepute ca nepotrivite, cu efect negativ în integrarea socială primară (vezi și Van Langendonck 2007: 303) a individului: *Rândunel Piscică, Supplexa Memoranda Onac, Rămurel Pastramă, Geniloni Sfeclă, Rudolf Pufulete, William Brânză, Andaluzia Poșircă, Tuduțe Dorule Dicusară, Triță Făniță, Viorica Speranța Raiu, Amorel Vătămănescu, Fridolin Boacăș, Adonis Bunghiș, Venera Baltă, Cireșel Dumitrescu, Gicu Agenor Gânscă, Driada Afrodita Chichihăzan, Marcello Borcan, Toni Greblă, Penelopa Muilă, Napoleon Rață, Roland Laurențiu Cucuruz, Culiță Tărăță, Sarmisegetuza Tulbure, Violina Crăcană* ș.a.

Cele mai multe asocieri curioase sunt prezente la populația romă. Încercând să găsim o explicație la această impresie de improvizare perpetuă în ceea ce privește numele copiilor romi, în afara educației precare, credem că trebuie luată în considerație și o trăsătură fundamentală a etniei: mobilitatea. Spiritul nomad, chiar dacă nu mai funcționează în fapt, rămâne un element care marchează modul de gândire al țișanilor. Pentru ei, numele este legat de lucruri concrete, de fapte și întâmplări trăite sau văzute care au avut un puternic impact într-un anumit moment din viața lor. Sensul cuvintelor devenite nume este asimilat, în bună măsură, ca unul magic care le poate ajuta copiilor în viața viitoare. Această funcție magică este de cele mai multe ori inconștient asimilată, ajungându-se uneori la asocieri de nume cu adevărat hazlii, dacă nu ar fi, în același timp și marginalizante și discriminatorii: vezi *Cărămidă Erotică, Vasile Ilegitim, Marcellon Borcan, Paraschiva Sulă, Argentina Aristotel, Zinel Mucea, Joacă-Bine Mirel, Superman Sava, Bred Pit, Georgian Elvis Gagiu*¹².

În ciuda reglementărilor legale privind acordarea prenumelor în România, neînțelegerea de către unii părinți de etnie romă că numele este important pentru integrarea socială viitoare, se ajunge ca prenume precum *Termopan, Monedă, Dolar, Bolidu* să intre în viața viitorului cetățean în mod oficial. O altă bună parte a numelor și prenumelor țișănești provin din oficializarea târzie a unor porecle care devin numele de familie sau prenume în Cartea de Identitate. În plan stilistic, datorită asocierilor cu un sens asertiv, aceste nume care și-au schimbat funcția, devin o sursă continuă de ironie și haz, dar și de compasiune și reproș¹³.

Revenind la discuția privind numele propriu, în general, alte exemple pot susține ideea că uneori construcții parțial tautologice sau metonimice, pornind de la apelativul-sursă, persistă în receptarea numelui sau în proiecția sa, așa cum se poate dovedi cu combinații precum: *Mioara Ciobanu, Codruș Dumbravă, Crenguța Creangă, Rămurel Butură*, dar pot fi dovedite și relații de sens cu totul neașteptate, de tip oximoronic, cu efect umoristic, precum *Rândunel Piscică*. Nu vom insista pe nepotriviri de natură obscenă, existente încă, din

avea intenția să întrebuițeze acest nume propriu pentru a se referi la același obiect ca și individul de la care a învățat numele.” (vezi Kripke în Moescheler și Reboul 1999: 152–153).

¹¹ www.dailycotcodac.ro/.../top-100-cele-mai-amuza.

¹² Vezi și Speculație Niculina, Televizor Ianuarie, Bănănu Pimpi, Toacă Fabiola, Grivei Viorel, Terci Traian, Hancas Franța, Neculae O'Hara, Cel mare Viola, Englezu Nicu, Curcan Calistru, Blaniță Silviu, Purnavel Mauriciu Sever etc. www.dailycotcodac.ro/.../top-100-cele-mai-amuza.

¹³ Denotatul are importanță psihosocială. Numirea unei entități o face importantă și primește conotații: „transformă persoane fizice... în persoane.” (t.n) Maybury-Lewis (1984: 7) *apud* Van Langendonck (2007).

nefericire, în nomenclatura antroponomică din România. Privite ca *proprial lemmas*, aceste nume continuă să nască nedumerire, dar atunci când ele devin nume proprii reale, efectul poate fi devastator pentru aceia care le poartă. Din fericire, într-un anume fel, Internetul a făcut posibilă o binevenită campanie în favoarea numelor frumoase (decente), așa că educația deficitară poate fi compensată oarecum prin accesul la aceste liste. Problema este însă cine le propune, ce înseamnă nume frumoase și cine are acces la ele. Pe de altă parte, se ridică și alte întrebări: Sunt ele potrivite numelor de familie românești? Se integrează ele unei tradiții, fie ea laică sau religioasă? Se adaptează ele mobilității reale, astfel încât să se potrivească altor contexte culturale?

Dintr-o altă perspectivă, dacă luăm în considerare ideea de motivare primară¹⁴ sau secundară¹⁵, o stilistică a numelui propriu nu poate să nu descopere importanța metaforei în construcția prenumelui și mai ales a numelui de familie. O explicație poate fi dată de o motivare primară pentru folosirea unui apelativ pe post de poreclă: vezi de exemplu *Popa*, dar și *Nebunu*, *Mortu*, *Blegu*, *Bețivu*, *Jegu*, *Nespălatu*, *Găinaș*, *Gunoii*, *Muc*, *Muci*, *Sfârc*, *Pârșan*, *Bulan*, *Prostu*, *Belibou*, *Bounegru*, *Roadevin*, *Boubătrân*, *Oasenegre*, *Ușătnchisă*¹⁶ sau *Pădure*, *Ciolan* și *Buleandă*. Percepția primară este una care pune accent pe semnificația/ imaginea metaforică, determinând diferite tipuri de reacții. Bineînțeles că în multe cazuri obișnuința va șterge din puterea semnificației primare, rămânând în funcție doar calitatea de nume. Cele mai neutre rămân numele de familie motivate secundar, având la origine un prenume sau un alt nume de familie: vezi *Popescu*, *Dumitrescu*, *Iliescu*, *Avramescu* etc., sau cele care au ca motivație primară relația individului cu ocupația sa: *Ciubotaru*, *Fieraru*, *Lemmaru*, *Ciobanu*. Desigur că asupra acestora nu se mai poate interveni, dar alegerea prenumelor de către părinți poate să țină seama de impactul asocierii celor două.

Numele de persoane au o importanță recunoscută în spațiul public. Ele nu numai că identifică persoane, dar permit și plasarea acestora într-un spațiu social și comunicațional bine determinat. Considerându-l din această ultimă perspectivă, numele de persoană poate îndeplini și o funcție stilistică implicită sau explicită, datorită posibilității de a-i atașa, pe baza capacității sale denotative, sensuri asociative sau/ și sensuri emotive. Aceste sensuri nu sunt altceva decât efecte ale relației semnului–nume cu referința sa *aici și acum* sau ca proiecție generică. Având în vedere faptul că motivația primară fie lipsește de cele mai multe ori, fie se regăsește ca proiecție imaginară a unor lumi posibile ori este susținută de o semnificație care se păstrează intactă sau deformată în povestea numelui, sensul asociativ și sensul emotiv sau metaforic vor fi cele de care se ține seama în momentul alegerii numelor copiilor. Forma și conținutul semnului, considerat paradigmatic, dar și în combinațiile variate de pe axa sintagmatică, sunt percepute motivat și vor avea un efect de natură afectiv-estetică asupra interlocutorului. Numele va plăcea sau nu, va fi potrivit sau nu, îi va reprezenta pe denominați, îi va plasa corect în grupul social sau îi va marginaliza, îi va promova decent, apreciativ sau îi va supune ridiculizării, ironiei, deprecierii. Sunt elemente pentru care studiul socio-, psiholingvistic și stilistic ar trebui să însoțească orice intenție de educare a

¹⁴ Motivarea primară este dată de relația semnului cu referențialul la nivel de bază, numele provenind dintr-un apelativ cu valoare caracterizantă.

¹⁵ Motivarea secundară este dată de relația dintre nume și un alt nume, prin derivare.

¹⁶ Vezi http://ro.wikipedia.org/wiki/Listă_de_nume_românești.

populației, astfel încât să se poată exploata convingător o întreagă experiență denominativă pozitivă și să se promoveze în mod conștient denomiția modernă corectă.

Bibliografie

- Atkin, A. 2010. Peirce's Theory of Signs. *Stanford Encyclopaedia of Philosophy*. <http://plato.stanford.edu/entries/peirce-semiotics/> (accesat în 3 martie 2013).
- Austin, J.L. 2003. *Cum să faci lucruri cu vorbe*. S. Corneanu (Trad.). Prefață de V. Alexandrescu. Paralela 45.
- Corniță, G. 2010. Câteva observații privind numele proprii în opera literară/A few observations regarding the stylistics of the proper name in literary works. În *Onomasticon. Studii despre nume și numire*, vol. I, O. Felecan (coord.), 237–248. Cluj-Napoca: Editura Mega.
- Coșeriu, E. 2004. *Teoria limbajului și lingvistica generală, Cinci studii*. N. Saramandu (Trad.). București: Editura Enciclopedică.
- Coteanu, I. 1973–1985. *Stilistica funcțională a limbii române*, vol. I–II. București: Editura Academiei
- Ibrăileanu, G. 1930. *Numele proprii în opera comică a lui I. L. Caragiale*. București.
- Ionescu, C. 1975. *Mică enciclopedie onomastică*. București: Editura Enciclopedică Română.
- Ionescu-Ruxăndoiu, L. 2003. *Limbaj și comunicare*. București: Bic All.
- Istrate, M. 2000. *Numele propriu în textul narativ, aspecte ale onomasticii literare*. Cluj: Editura Napoca Star.
- Jakobson, R. 1987. *Language in Literature*. K. Pomorska și S. Rudy (eds.). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Jonasson K. 1994. *Le nom propre. Constructions et interprétations*. Louvain-la-Neuve: Duculot.
- Kripke S. 1980. *Naming and Necessity* (Traduction: *La logique des noms propres*. Paris, 1982) Oxford.
- Moeschler, J. și A. Reboul. 1999. *Dicționar enciclopedic de pragmatică*. C. Vlad și L. Pop (Trad. coord.). Cluj: Editura Echinox.
- Munteanu, Șt. 1995. *Introducere în stilistica operei literare*. Timișoara: Editura Universității de Vest.
- Pană Dindelegan, G. 1992. *Sintaxă și semantică. Clase de cuvinte și forme gramaticale cu dublă natură*. București: Tipografia Universității din București.
- Peirce, C.S. 1978. *Écrit sur le signe*. G. Deledalle (Trad. și prezentare). Paris: Seuil.
- Saussure, F. de. 2011. *Curs de lingvistică generală*. Editura Antet.
- Searle, J. 1969. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sebeok, T.A. (ed.). 1960. *Style in Language*. Cambridge, MA: MIT Press (reprinted in 1964).
- Van Langendonck, W. 2007. *Theory and Typologie of Proper Names*. Berlin/ New York: Mouton de Gruyter.
- Vlad, C. 1994. *Sensul, dimensiune esențială a textului*. Cluj-Napoca: Dacia.
- Zafiu, R. 2001. *Diversitate stilistică în româna actuală*. București: Editura Universității din București. <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu/210.htm> (accesat în 3 martie 2013).
- www.Dailycotcodac.Ro/.../Top-100-Cele-Mai-Amuza (accesat în 22 martie 2013).
- http://ro.wikipedia.org/wiki/List%C4%83_de_nume_rom%C3%A2ne%C8%99ti. (accesat în 22 mai 2013).
- <http://Www.Coffeechat.Ro/2012/08/Cel-Mai-Frumos-Nume/> (accesat în 15 martie 2013).
- <http://Www.Simonatache.Ro/2011/07/13/Votati-Cel-Mai-Frumos-Nume-Romanesc-De-Alint-In-Cuplu/> (accesat în 22 martie 2013).